

Handbook of Language and Ethnic Identity
/ Edited by Joshua A. Fishman. – New York ; Oxford :
Oxford University Press, 1999. – 468 p.

Зміст категорії *ідентичність* сьогодні активно обговорюється в українській соціолінгвістиці, тому важливо з'ясувати підходи до розуміння цього поняття в інших наукових традиціях.

Насамперед, поняття *ідентичність* увійшло в дослідження, присвячені етно-мовній проблематиці. Однак, зробивши акцент на вивченні етномовних взаємозв'язків, учені залишали поза увагою вплив мови на формування етнічної ідентичності. Цю проблему й обговорено в колективному виданні *«Handbook of Language and Ethnic Identity»* (1999, за ред. Дж. Фішмана). Збірник не лише розкриває роль мови у процесі ідентифікації особистості з певним етносом, а й вводить мовну ознаку у зміст поняття *етнічна ідентичність*. Термін позначає сукупність властивих певній соціальній групі характерних ознак, наявність яких формує її цілісність та неповторність (с. 3). Сьогодні це міждисциплінарне поняття об'єднує економічні, історичні, культурні, політичні, соціальні та лінгвістичні аспекти процесу ідентифікації. Автори збірника розглянули процес ототожнення особистості з певним етносом в межах його культурно-мовних традицій.

До першої з двох частин книжки *Discipline & Topic Perspectives* увійшли статті, які розглядають взаємозв'язки між мовою та етносом з позицій економіки, історії, політології, психології, соціології тощо (9–181). Кожна із зазначених наук за спеціальний об'єкт дослідження обирає певну сферу суспільного буття. Звідси абстрактна проблема взаємодії мови й етносу постає як історія етносу та його мова, економічна діяльність етносу та його мова тощо. Якщо взяти до уваги економічний аспект, то, на думку Ф. Гріна, статус мови певного етносу в державі визначають соціоекономічні можливості його представників – чи присутні вони у владних структурах, чи володіють важливими для економіки підприємствами тощо (с. 21). З огляду на історичний підхід мова сприяє міфологізації походження певного етносу і визначення його місця в державотворчих процесах певного регіону (с. 63). З позицій етнології ідентифікація індивіда з етносом відбувається через спільність культури, побуту та мови. Категорія *етнічна ідентичність* охоплює низку ознак: походження, стать, вік, професію, рівень освіти тощо (с. 91). Але в умовах глобалізації роль визначального складника процесу ідентифікації належить мові.

Розглядаючи етномовну проблематику, кожна із дисциплін, предметно віддалена від мовознавства, розширює зміст та обсяг лінгвістичних категорій, якими вона послуговується. Для прикладу, розглядаючи економічне підґрунтя *мовної політики*, Ф. Грін вважає, що проведення орфографічних чи граматичних реформ економічно не вигідне (с. 19). У процесі соціалізації особистості важливу роль відіграє *престиж мови*. Ця категорія стає визначальною у виборі мовної дійсності, яка стане основою подальшого формування особистості (с. 144).

Друга частина збірника *Region & Language Perspectives* об'єднує матеріали про формування етнічних ідентичностей у зв'язку зі встановленням національної мови на всіх континентах світу (с. 197–443). Процес ідентифікації індивіда з певним етносом розглянуто через багаторівневе відтворення ознак етнічної самобутності, групових базових цінностей, емоційно-вольових прагнень, а також етнічних символів

і святинь. Результатом цього процесу є складне переплетення вроджених і набутих рис, ірраціональних уявлень і реальних актуальних інтересів. З-поміж інших країн розглянуто історію формування етнічної ідентичності та національної мови в Україні (с. 328–329). Головна ознака цього процесу полягає в тому, що етномовний розвиток українців відбувався в умовах бездержавності та жорстокого контролю сусідніх країн.

Отже, збірник «*Handbook of Language and Ethnic Identity*» пропонує досліджувати мовний складник категорії *етнічна ідентичність* у двох вимірах: міждисциплінарному, у межах якого проблему розглянуто з позицій різних наук, що вивчають ту чи ту сферу етнічного буття, та регіональному, котрий засвідчує залежність процесу ідентифікації індивіда з певним етносом від мовно-культурних особливостей конкретного регіону.

Статті авторів збірника можна використати для вивчення теми «Ідентичність» у курсах з історії та теорії соціолінгвістики.

Галина Мацюк, Юрій Римашевський

Рецензія надійшла до редколегії 15.09.2010